

Prirodoslovno matematički fakultet u Zagrebu,
Biološki odsjek,
Roosveltov trg 6,
10000 Zagreb

Završni seminarski rad:
Ugrožene i zaštićene ptice Hrvatske,
uzroci ugroženosti i mjere zaštite
(Endangered and protected Croatian birds,
common threats and safeguards)

Student: U Zagrebu, 2015.

Mentor

rada:

Domagoj Đapić,
Zanella

izv. prof. Davor

3. godina znanosti o okolišu
zavod,

biološki odsjek, zoologijski

(3rd year of enviromental
kralježnjaka
i zaštitu prirode

laboratorij za biologiju
sciences)

Kazalo :

1. Uvod	2
2. Ugroženost ptica u Hrvatskoj i svijetu.....	3
2.1. Uzroci ugroženosti ptica u svijetu.....	3
2.2. Uzroci ugroženosti ptica u Hrvatskoj.....	4
2.2.1. Opće stanje i opći uzroci ugroženosti.....	4
2.2.2. Ugroženost ptica pjevica.....	4
2.2.2. Ugroženost ptica močvarica.....	5
2.2.3. Ugroženost ptica grabljivica.....	6
3. Mjere zaštite ptica u Hrvatskoj.....	8
3.1. Ornitološki rezervati i ostala zaštićena područja.....	8
3.2. Natura 2000, pravne norme i direktive.....	9
4. Zaključak	12
5. Literatura.....	13
5.1. Knjige.....	13
5.2. Web stranice.....	13
6. Sažetak.....	14
7. Summary.....	15

1. Uvod

Ptice pripadaju skupini toplokrvnih kralježnjaka. To su životinje koje liježu jaja. Imaju krila, perje i kljun . Ptice pripadaju razredu *Aves* i žive gotovo posvuda na Zemlji. Ptice spadaju u skupinu amnionta, životinje čija jaja su zaštićena od isušivanja (skupinu koja uključuje sisavce, ptice, dinosaure i gmazove). Postoji oko 9000 različitih vrsta ptica, podijeljenih u 24 reda i 146 obitelji. (prilagođeno prema www.enchantedlearning.com)

Ptice su vjerojatno evoluirala od karnivornih dinosaura tijekom mezozoika doba , prije otprilike 150 milijuna godina. Izumrle praptice, kao što je *Archaeopteryx*, imale su zube u ustima i kandže na svojim krilima. Današnje ptice nemaju zube u čeljustima niti kandže na krilima. Sve velike ptice koje ne lete, pa su bez grebena na prsnoj kosti nazvane su prije bezgrebenke, a ostale ptice sa grebenom na prsnoj kosti grebenke. Svi različiti redovi ptica bez grebena danas se nazivaju staročeljuske (*Paleognathe*), a ostale novočeljuske (*Neognathe*). Po svojim anatomskim svojstvima ptice su bliže gmazovima, te ih neki autori združuju s njima u široko obuhvaćeni razred gmazovci (*Sauropsida*). Čitavo tijelo ima na sebi jake crte prilagodbi i specijalizacije posebnom načinu života da mogu letjeti i pokretati se u zraku. Od drugih lubanjaca ili kralježnjaka razlikuju se time što im je čitavo tijelo pokriveno perjem koje proizvodi njihov kožni sloj. Sama je koža ptica suha kao i kod gmazova, u njoj nema žlijezda. Prednje su noge ptica preinačene u krila, koja imaju specijalizirani kostur, a pokrivena su obično produljenim perima (letnim, pokrlnim, ramenim) dok tijelo ptica počiva na stražnjim nogama. U mozgu su jako razvijene polutke prednjeg mozga, stražnji mirisni režnjevi su neznatni, jako su veliki i izbočeni vidni režnjevi srednjeg mozga. Stražnji mozak je velik. Kod ptica oplodnja je unutrašnja. Mužjaci rijetkih vrsta imaju spolni ud (npr.bezgrebenke), dok se kod većine vrsta sjeme ispušta posebnim kvržicama ne prednjem djelu nečisnice (Ognjev ; Fink, 1956)

Ptice odlažu jaja koja su obavijena čvrstom lupinom. Ptice grade gnijezda za uzgoj mladih na drveću, na stijenama ili na tlu. Kod većine ptica za mlade se brine najmanje jedan roditelj dok oni ne postanu sposobni letjeti i tražiti vlastitu hranu. Ptice provode većinu svog vremena u potrazi za hranom. Većina ptica se insectivori (jedu insekte). Neke ptice, kao što su sove i orlovi, su mesojedi. Neke ptice su, poput kolibrića i kanadske guske , uglavnom biljojedi. Ostale ptice, poput čvoraka, su poznati svejedi (biljojedi i mesojedi). Neke ptice (poput tukana) su fruktivori (jedu voće) (prilagođeno prema www.enchantedlearning.com).

2. Ugroženost ptica u svijetu i Hrvatskoj

2.1. Uzroci ugroženost ptica u svijetu

Ljudi iskorištavaju ptice kao važan izvor hrane kroz lov i peradarstvo. Neke vrste, poglavito pjevice i papige omiljene su kao kućni ljubimci. Ljudi imaju snažan utjecaj na život mnogih ptičjih vrsta. Ljudske aktivnosti u nekim su slučajevima nekim vrstama omogućili naglo proširenje područja njihovih prirodnih staništa, u drugima su se ona smanjila, a neka su dovela i do izumiranja vrsta. Oko 120 do 130 ptičjih vrsta izumrlo je kao rezultat ljudskog djelovanja od 1600. godine, a prije toga još i više. Preko stotinu vrsta ptica izumrlo je u zadnjih 400 godina, a najdramatičnije izumiranje dogodilo se na Tihom oceanu za vrijeme ljudske kolonizacije, kada je nestalo između 750 i 1800 vrsta. Prema Institutu Worldwatch, mnoge ptičje populacije trenutno se smanjuju u cijelom svijetu, s oko 1200 vrsta kojima prijeti izumiranje u idućih sto godina. Najspominjaniji uzrok izumiranja je nestajanje staništa. Druge prijetnje su pretjeran izlov, nesretni slučajevi udara u letjelice, zapinjanje za duge ribarske sajle, zagađenje staništa, nadmetanje i opasnost od grabežljivaca koji su umjetno uvedeni sa udaljenih područja, naftne mrlje, pesticidi i promjena klime. Vlade država zajedno s brojnim udrugama za zaštitu rade na zaštiti ptica, bilo kroz zakone kojima ih se štiti, čuvanjem samih staništa ili njihova rekonstrukcija, kao i mjesta za držanje ptica u zatočeništvu dok nisu spremne za puštanje u divljinu. Također je moguće procijeniti ptičje stanište obilježavanjem i elektroničkim praćenjem. (www.wikipedia.org)

Ptice su najčešće viđeni predstavnici faune, a ipak vrlo malo ljudi poznaje vrste koje obitavaju oko nas. One su osjetljivi indikatori stanja okoliša. Zbog svoje brojnosti, stalne prisutnosti, ptice predstavljaju izvrstan primjer faune na kojem se mogu naučiti osnove ekologije i primjeri zaštite prirode. Znanstvenici ornitolozi ptice proučavaju niz godina, o njima je sakupljeno mnoštvo podataka. Podaci o promjenama u brojnosti ptica i rasprostranjenju mogu se koristiti za praćenje fluktuacija u okolišu, koje uključuju onečišćenja, klimatske promjene, degradaciju staništa. Europska unija je prepoznala ptice kao najvažniji indikator eko-sustava, te je Direktiva o pticama jedna od dvije direktive na kojoj se temelji europska ekološka mreža Natura 2000. Prema IUCN-u (Svjetskoj uniji za zaštitu prirode), od 9.998 poznatih vrsta ptica, 137 je potpuno izumrlo ili nestalo u prirodi (postoje samo jedinke u zatočeništvu), 192 vrste su kritično ugrožene, 362 vrste su ugrožene i 669 vrsta spada u kategoriju rizične.

(www.zastita-prirode-animalia.hr)

2.2. Uzroci ugroženosti ptica u Hrvatskoj

2.2.1. Opće stanje i opći razlozi ugroženosti

U Hrvatskoj je do danas sa sigurnošću zabilježeno ukupno 375 vrsta ptica. Bogatstvo hrvatske ornitofaune najbolje se ogleda u fauni gnjezdarica. U Hrvatskoj je dosad zabilježeno gniježđenje 244 vrste. (Radović i sur. , 2015) Nažalost taj broj je danas nešto manji i iznosi 231 jer je 13 vrsta ili potpuno regionalno izumrlo ili su nestale iz gnjezdeće populacije, a te su vrste i dalje prisutne kao preletnice i zimovalice. (Radović i sur. , 2015) Čak je 18 vrsta kritično ugroženo i prijeti im neposredna opasnost od izumiranja. (Radović i sur. , 2015) Ugroženih je vrsta gnjezdarica (kritično ugrožene , ugrožene i rizične zajedno) čak 22 % od ukupnog broja gnjezdarica, još 15 % su nisko rizične, dok je najmanje zabrinjavajućih 12 %.(Radović i sur. , 2015) Samo je 40 % hrvatskih gnjezdarica sigurno i ne smatra ih se n u kom pogledu ugroženima. (Radović i sur. , 2015) Tako da se čak 180 vrsta ptica (skoro 60%) nalazi u nekoj od kategorija ugroženosti u Crvenoj knjizi ugroženih vrsta ptica Hrvatske. (www.biom.hr)

S 231 gnjezdaricom Hrvatska je bogatija ptičjim vrstama od nekih europskih zemalja slične površine, pa čak i većih. Međutim naše gnjezdarice su ugrožene i na europskoj razini pa je stoga važna njihova zaštita i očuvanje u međunarodnim razmjerima. Najugroženije ptice su sa popisa kritično ugroženim vrsta su one čija populacija nije veća od 25 parova. Pri razvrstavanju u kategorije važni su i drugi pokazatelji, primjerice je li područje rasprostranjenosti malo i rascjepkano, gniježde li se ptice samo na jednom lokalitetu ili opada li stalno njegov broj ili su velike razlike u njemu. U kategoriju ugroženih ubrajaju se vrste sa najviše 125 parova, a kategoriji rizičnih vrsta pripadaju ptice čija populacija broji do 500 parova koji se gniježde. Nisko rizične vrste nisu u kategoriji ugroženih vrsta što ne znači da će biti u skoroj budućnosti. Popis ptica iz kategorije upućuje na poduzimanje niza mjera kako one ne bi postale ugrožene. Na tom popisu se često nalaze vrste koje su već ugrožene na europskoj razini ili je vidljiv stalni trend smanjenja staništa (npr. vodenih staništa) ili vrste koje ovise o starom drveću ili vrste vezane za tradicionalne voćnjake. Na popisu najmanje zabrinjavajućih vrsta se nalaze vrste kojima ne prijete izumiranje. Kategoriju nedovoljno poznatih vrsta čine sve vrste o kojima ne znamo dovoljno s obzirom na brojnost i njihov život na staništima. Regionalno izumrle vrste se više ne gniježde kod nas ali nisu izumrle na svjetskoj razini. Prema Crvenoj knjizi situacija je ovakva:

1. Kritično ugrožene vrste: mali vranac (*Phalacrocorax pygæus*), patka gogoljica (*Netta rufina*), veliki ronac (*Mergus merganser*), bjeloglavi sup (*Gypus fulvus*), stepski sokol (*Falco cherrug*),

vlastelica (*Himantopus himantopus*), crvenonoga prutka (*Tringa totanus*), zlatovrana (*Coracias garrulus*), sova močvarica (*Asio flammeus*), crnoprugasti trstenjak (*Acrocephalus melanopogon*)

2. Ugrožene vrste: žuta čaplja (*Ardeola ralloides*), bukavac (*Botaurus stellaris*), žličarka (*Platalea leucorodia*), siva guska (*Anser anser*), eja močvarica (*Circus aeruginosus*), suri orao (*Aquila chysaetus*), tetrijeb gluhan (*Tetrao urogallus*), morski kulik (*Chadradrius alexandrinus*), brkata sjenica (*Panurus biamicius*), brezov zviždak (*Phylloscopus trochilus*)

3. Rizične vrste: čaplja danguba (*Ardea purpurea*), crna roda (*Ciconia nigra*), patka njorka (*Aythya nyroca*), crna luja (*Milvus migrans*), zmijar (*Circaetus gallicus*), sivi sokol (*Falco peregrinus*), kosac (*Crex crex*), mala prutka (*Actitis hypoleuco*), bjelobrada čigra (*Chlidonias hybridu*), drozd bravenjak (*Turdus pilaris*)

4. nisko rizične vrste :gak (*Nycticorax nycticora*), patka papučarica (*Anas querquedula*), velika ušara (*Bubo bubo*), bjegunica (*Riparia riparia*), siva grmuša (*Sylvia borin*) (Dolenc i sur., 2013.)

Glavni razlozi ugroženosti našeg ptičjeg svijeta : nestajanje vlažnih staništa (kao posljedica isušivanja velikih vlažnih područja, nestajanje močvara), požari u tršćacima, propadanje šaranskih ribnjaka, melioracije plavljenih područja, uređivanje rijeka, uništavanje plitkih muljevitih i pjeskovitih obala, uređivanje šuma i promjene vodnog režima, previše raširen lov i krivolov, trovanje zvijeri, suvremeni pristup poljoprivrednoj proizvodnji uz nestajanje tradicionalnog poljodjelstva i stočarstva, skupljanje ptičjih jaja i uzimanje mladih ptica iz gnijezda, turizam i različiti oblici rekreacije, sve češća rascjepkanost staništa. (Dolenc i sur., 2013.)

2.2.1. Ugroženost ptica pjevice

Pjevice se hrane kukcima i njihovim ličinkama i kad ih ne bi bilo u prirodi, namnožili bi se kukci od kojih bi se teško obranili. Mlada lastavica u gnijezdu dnevno pojede oko 500 muha, dok lastavice iz 32 gnijezda unište u mjesec dana oko 3 milijuna raznih kukaca. (Badovinec, 1990.)

Žalosno je međutim da se njihovoj zaštiti ne posvećuje dovoljna pozornost pa se uništavaju na različite načine, posebno zračnim puškama po parkovima, park šumama, izletištim i drugim javnim mjestima. U primorskim krajevima, osobito u okolici većih mjesta ptice godinama uništavaju lovom na lijepak. Taj tradicionalni lov na ptice naziva se "oželanda", a sudionici se nazivaju oželanduri. Stradavaju uglavnom korisne ptice iz porodice zebe. Te ptice u velikom mnoštvu dolaze na zimovanje iz sjevernih predjela u naše mediteranske krajeve. Umjesto da im se omogući nesmetano zimovanje i pruži hrana i sklonište za jakih zima, upravo ih tada na raznovrsne načine uništavaju.

(Badovinec, 1990.)

2.2.2. Ugroženost ptica močvarica

Isušivanjem močvara, zagađivanjem voda, prevelikim lovom i drugim zahvatima nestaju obitavališta ptica močvarnih i vodenih staništa. Mnogim vrstama prijete opasnost od izumiranja. U našim krajevima nažalost, u jesen i zimu se ubijaju kao lovna divljač. U lov na naše vrste dolaze i turisti koji ih love za devize. (Badovinec 1990.)

Zbog svoje prorijeđenosti ptice močvarnih i vodenih staništa posebno su zaštićene zakonom. Divlje patke i guske zabranjeno je loviti u određeno doba godine. Preostala obitavališta u kojima su ptice našle svoja posljednja utočišta proglašavaju se ornitološkim rezervatima. Europski narodi su uočili korist koju predstavljaju močvarna staništa, kao izvor velike znanstvene kulturne, ekonomske i rekreacione vrijednosti, čiji bi gubitak bio nenadoknadiv. Također je priznato da ptice močvarice sa svojim sezonskim migracijama (seobama) prelaze granice mnogih država, te su prema tome zajednička divljač. Upravo je stoga sastavljena i Međunarodna konvencija o zaštiti močvarnih i vodenih obitavališta i ptica selica kojoj je 1976. pristupila naša zemlja. Konvencija nas obavezuje da poradimo na vodenim obitavalištima i ptica selica kojoj je 1976. pristupila i naša zemlja. Konvencija nas obavezuje da poradimo na zaštiti malobrojnih preostalih ptica močvarica u našoj zemlji. (Badovinec, 1990.)

2.2.3. Ugroženost ptice grabljivica

Grabljivice nisu samo lijepa pojava u prirodi, one imaju i neobično važnu ulogu u imaju i neobično važnu ulogu u životnim zajednicama. Ženka miša okoti prosječno 6 mladih, dakle godišnje oko 36 mišića, koji su već nakon 2 mjeseca spremni za rasplod. Višak tog potomstva, i to uglavnom onaj koji je bolestan i manje otporan, bude uništen od gornjih članova karika lanaca tzv. grabežljivaca (ptica i sisavaca). Sada nam je jasno kakvu važnu selektivnu ulogu ptice grabljivice imaju u prirodi. One međutim kao članovi gornjih karika prehrambenih lanaca imaju malobrojno potomstvo, na primjer orlovi i supovi imaju svega 2 mlada u gnijezdu, a spolno zreli su tek nakon pet godina. (Badovinec, 1990.)

Najrjeđe su grabljivice - suri orao (*Aquila chrysaetos*) koji se gnijezdi na nepristupačnim stijenama našeg Mediterana, orao štekavac (*Haliaeetus albicilla*), rijetka vrsta naših močvarnih staništa, gnijezdi se na našim stoljetnim hrastovima, zadnje kolonije bjeloglavog supa (*Gypus fulvus*), gnijezde se na otoku Cresu, dok kostoberina žutoglava (*Gypaetus barbatus*) uopće više ne postoji u našoj Republici. Osnovni uzroci izumiranja ptica grabljivica su nestajanje prirodnih biotopa, uništavanje tih vrsta kao štetočina u lovištu od strane lovaca te konačno nerazumna upotreba raznih kemijskih sredstava za uništavanje poljoprivrednih štetočina. Znanstveno je dokazano da insekticidi, a osobito oni na bazi DDT-a uzrokuju zrelu sterilnost jaja, u koliko ih ptice uopće odlažu kao i velik pomor mladunčadi. Ako čovjek potpuno uništi grabljivice, nikakvo sredstvo neće nadoknaditi njihovu značajniju ulogu u prirodi, bez obzira na sve kemijske preparate, razne vrste lovačkog oružja i slično. Sva će ta sredstva, naprotiv ugroziti opstanak čovječanstva na Zemlji. U našoj republici zaštićene su skoro sve grabljivice uključujući jastreba kokošara (*Accipiter gentilis*), kopca ptičara (*Accipiter nisus*) i eju močvaricu (*Circus aeruginosus*). Zaštićene su također i sve sove, koji mnogi drže noćnim grabljivicama. One su također neobično korisne jer se prvenstveno hrane sitnim glodavcima i kukcima pa su značajniji članovi prirodnih zajednica. (Badovinec, 1990.)

3. Mjere zaštite ptica u Hrvatskoj

3.1. Zaštićene područja u Hrvatskoj

Prve pravne norme na području Hrvatske, nastale iz praktičnih potreba, potječu iz XIII. st. Na području Trogira, Korčule i Dubrovnika bile su donesene mjere kojima je ograničena sječa šuma, jer je pretjerana eksploatacija mogla uzrokovati ozbiljne devastacije. Poljička republika u XIV. st. ograničila je lov propisima koji se mogu smatrati znakom spoznaje o vrijednosti i potrebi racionalnoga korištenja i zaštite prirodnih dobara. Zakonom o lovu (1893) u Hrvatskoj je zabranjen lov ptica pjeвица. Spoznaja o vrijednosti i iznimnoj ljepoti Plitvičkih jezera potaknula je iste godine osnivanje Društva za poljepšanje Plitvičkih jezera u Zagrebu, a tek 50-ak god. poslije ona su proglašena nacionalnim parkom. Prvi zakonski akt koji se bavi tom problematikom donesen je 1945. kao zakon koji je štitio spomenike kulture i prirodne rijetkosti, na temelju kojega je osnovan Zemaljski zavod za zaštitu prirodnih rijetkosti. Taj zavod s Konzervatorskim zavodom djelovao je od 1950. kao jedinstvena institucija, do osnutka Zavoda za zaštitu prirode 1965. Danas je djelatnost zaštite prirode određena Zakonom o zaštiti prirode (2005., dopune 2008). (www.enciklopedija.net)

U povijesti su se uz močvare vezale riječi kao što su vlažna i smrdljiva, na njih se gledalo kao na raspadajuća staništa te ih se često isušivalo kako bi se dobilo plodno zemljište. U novije doba shvaća se važnost močvarnih područja osobito zbog toga što one kontroliraju poplave, prazne vodene rezerve, zadržavaju i talože nanose te neutraliziraju razne otrove. Mogli bismo ih nazvati spužvama koje, ovisno o količini podzemne i površinske vode, otpuštaju ili zadržavaju vodu. Ako negdje želite pronaći milijune kukaca, beskralješnjaka, ptica, riba i raznolike vodene vegetacije, močvara je pravo mjesto za to! Ramsarskom konvencijom (konvencija za zaštitu močvara) zaštićena su četiri područja u Hrvatskoj; park prirode Kopački rit, park prirode Lonjsko polje, Delta Neretve i ornitološki rezervat i ribnjaci Crna Mlaka. U važne ornitološke rezervate proglašene izvan Ramsarske konvencije mogu se ubrojiti Kraplje Đol i Rakita unutar parka prirode Lonjsko Polje, ornitološki rezervat Vransko jezero kod Biograda, ornitološki rezervat Palud kod Rovinja i ornitološki rezervat Veliki Pažut unutar regionalnog parka Mura - Drava. (www.bioteka.hr)

3.2. Pravne norme i direktive unutar mreže Natura 2000

(www.vusz.hr) (Radović i sur., 2005.)

NATURA 2000 je ekološka mreža Europske Unije koja obuhvaća područja važna za očuvanje ugroženih vrsta biljaka i životinja i stanišnih tipova, s osnovnim ciljem zaštite bioraznolikosti za buduće naraštaje. Mreža je značajna jer se prvi puta, svih 27 zemalja članica EU ujedinile u zajedničkom nastojanju i unutar istih okvirnih zakona kako bi zaštitili ugrožene vrste i staništa duž njihova prirodnog područja rasprostiranja, neovisno o nacionalnim ili političkim granicama. Uspostava ekološke mreže dio je obveza Republike Hrvatske u sklopu procesa pristupanja Europskoj uniji, odnosno provedbe Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Na područjima uključenim u NATURU 2000 treba održavati postojeće stanje prirode, nastaviti s odvijanjem održivih djelatnosti, a spriječiti one djelatnosti koje će djelovati negativno na prirodu. Očuvanje prirode u NATURI 2000 ne predstavlja mjere očuvanja u strogom rezervatu prirode i ne predstavlja odsustvo ljudske aktivnosti. Cilj NATURE 2000 je očuvanje važnih vrsta i staništa u povoljnom stanju. Program NATURA 2000 čini osnovu zaštite prirode u EU, proizlazi iz: Direktive o staništima (Council Directive 92/43/EEC), Direktiva o zaštiti divljih ptica (Council Directive 79/409/EEC). (www.vusz.hr)

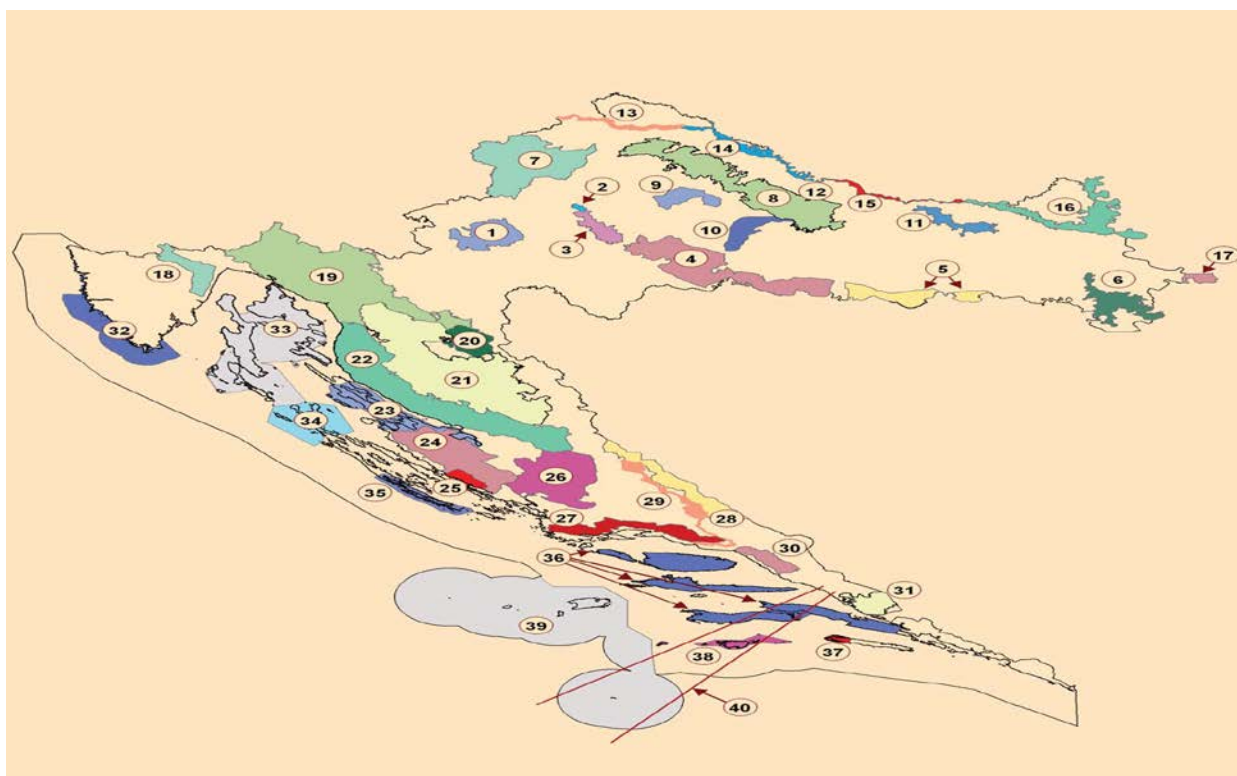
Direktiva o zaštiti prirodnih staništa i divlje faune i flore najvažniji je i najzahtjevniji propis Europske unije u području zaštite prirode. Njezin cilj je doprinijeti očuvanju biološke raznolikosti zemalja članica Europske unije kroz zaštitu staništa divlje flore i faune. Zemlje članice moraju do 2004. godine prijaviti popis takvih područja pod primjerenim režimom zaštite, čija ukupna površina mora iznositi najmanje 10% državnog teritorija. (www.vusz.hr)

Direktiva o zaštiti divljih ptica (Council Directive 79/409/EEC) je usmjerena na zaštitu, upravljanje i nadzor nad divljim pticama, te njihovim gnijezdima, jajima i staništima na području Europske unije. Ona osigurava svim divljim pticama temeljnu zaštitu glede hvatanja i ubijanja. Prema Direktivi nužno je osigurati očuvanje dovoljno prostranih i raznolikih staništa za opstanak ugroženih ptica i ptica selica. Zabranjuju se načini masovnog i neselektivnog lova, te iskorišćivanje, prodaja ili komercijalizacija većine ptičjih vrsta. Načinjene su određene iznimke radi sporta i lova, a dopušta se pojedinim zemljama učiniti iznimke u slučajevima kada ptice predstavljaju ozbiljnu opasnost za sigurnost i zdravlje ljudi ili drugih biljaka i životinja, te kad nanose velike gospodarske štete. (www.vusz.hr)

Pojedine zemlje obvezne su utvrditi i zaštititi dovoljan broj i u dovoljnoj površini najpovoljnijih područja za zaštitu ptičjih vrsta iz Dodatka I Direktive. To su tzv. područja posebne zaštite (Special Protection Areas – SPA) koja su sastavni dio EU ekološke mreže NATURA 2000. U zemljama EU proglašeno je više od 1600 SPA područja, ukupne površine veće od zemalja Beneluxa (3 100 000 km²). Državni zavod za zaštitu prirode je u razdoblju od prosinca 2002. do svibnja 2005. godine u okviru programa Europske komisije LIFE III proveo projekt Uspostava Nacionalne ekološke mreže kao dijela Sveeuropske ekološke mreže i EU ekološke mreže NATURA 2000 (CRO-NEN). Jedan od glavnih ciljeva projekta bio je izraditi prijedlog Nacionalne ekološke mreže koja se sastoji od područja važnih za ugrožene vrste i staništa na nacionalnoj i europskoj razini. (Radović i sur. 2005.)

Kroz projekt CRO-NEN Zavod za ornitologiju je prikupio podatke o ptičjim vrstama iz Direktive o pticama te dodatno o vrstama ugroženim na nacionalnoj razini (Crvena knjiga ugroženih ptica Hrvatske). Izrađene su karte rasprostranjenosti s važnim lokalitetima za svaku pojedinu vrstu i konačno utvrđeno 40 područja pogodnih za očuvanje ptica u Hrvatskoj koja pokrivaju 40% teritorija i 42% morske površine. Ova knjiga opisuje svako od 40 područja važnih za ptice u Hrvatskoj sa svim relevantnim podacima. Podaci o pticama se temelje na novijim istraživanjima Zavoda za ornitologiju i njihovih suradnika u razdoblju od 1995.-2004.godine. Za svako područje predložene su i smjernice za upravljanje koje je potrebno provoditi u cilju zaštite ptica. U Državnom zavodu za zaštitu prirode je temeljem ovih podataka izrađena GIS Karta područja važnih za ptice kao dio karte Nacionalne ekološke mreže. Rezultati projekta koje predstavlja ova publikacija veliki su korak prema izvedbi programa NATURA 2000 u Hrvatskoj. (Radović i sur. 2005.)

Koristeći navedene kriterije određeno je 39 područja koja su važna za ptice u Hrvatskoj. Ukupna površina tih područja iznosi 35.881 km², od čega se 22.654 km² odnosi na kopno, a 13.227 km² na more. Određena važna područja za ptice stoga čine oko 40% ukupne površine kopna i 42% ukupne površine teritorijalnog mora Republike Hrvatske. Svih 39 odabranih područja zadovoljavaju IBA kriterije, a niti jedno nije odabrano samo ne temelju nacionalnih kriterija. Ova se područja, stoga, mogu smatrati potencijalnim SPA područjima (Special Protected Areas), odnosno područjima koja zavređuju da budu uključena u ekološku mrežu Europske Unije (Natura 2000). (Radović i sur. 2005.)

Slika 1: Područja važna za očuvanje ptica (Radović i sur., 2005.)

Tablica 1: Popis ornitološki važnih područja sa slike 6

1. Pokupski bazen	9. Ribnjaci uz Česmu (Si- sčani, Blatnica, Narta i Vukšinać)	17. Obronci Fruške gore kod Iloka	25. Vransko jezero	33. Kvarnerski otoci
2. Sava kod Hrušćice	10. Poilovlje sa ribnjacima Končanica, Garešnica i Poljana	18. Učka i Čićarija	26. Krka i okolni plato	34. Sjeverni dio Zadarskog Arhipelaga
3. Turopolje	11. Ribnjaci Grudnjak i Našički ribnjak s kompleksom lužnjakovih šuma	19. Gorski kotar, Primorje i Sjeverna Lika	27. Mosor, Kozjak i Trogirski gora	35. Nacionalni park Kornati i park prirode Telaščica
4. Donja Posavina	12. Taložnice dravske šćarane	20. Nacionalni park Plitička jezera	28. Dinara	36. Srednje dalmatinski otoci i Pelješć
5. Jelas polje sa ribnjacima i poplavnim površinama uz Savu	13. Dravske akumulacije	21. Lička krška polja	29. Cetina	37. Nacionalni park Mljet
6. Spačvanski bazen	14. Gornji tok Drave	22. Velebit	30. Park prirode Biokovo	38. Lastovski arhipelag
7. Hrvatsko Zagorje	15. Srednji tok Drave	23. Sjeverozapadna Dalmacija i Pag	31. Delta Neretve	39. Pućinski otoci
8. Bilogora i Kalnićko gorje	16. Podunavlje i donje Podravlje	24. Ravni kotari	32. Akvatorij Zapadne Istre	40. Koridor Palagruža - Lastovo - Pelješć

4. Zaključak priče o ugroženim pticama

Za očuvanje ptica treba zaštititi staništa na kojima ptice gnijezde, hrane se, odmaraju tijekom migracije ili koriste za obitavanje odnosno zimovanje. Treba omogućiti upravljanje staništem na održivi način koji ne šteti pticama. Mora se omogućiti donošenje i implementiranje zakona koji se odnose na zaštitu ptica. Valja provoditi podizanje svijesti javnosti putem medija, kampanja i uključivanje javnosti u aktivnosti zaštite, te edukacija javnosti, posebno djece, o pticama i načinima njihove zaštite. Moralo bi se pokrenuti obnavljanje zapuštenih i uništenih staništa koja mogu biti pogodna za ptice, omogućiti očuvanje ugroženih ptičjih vrsta, te provesti reintrodukciju i repopulaciju izumrlih vrsta odnosno ugroženih vrsta smanjene brojnosti. I jednako tako moralo bi se omogućiti povećanje brojnosti ugroženih vrsta ptica mjerama izravne zaštite populacija kroz kontrolu invazivnih vrsta koje mogu negativno utjecati na ptice, bilo izravno (npr. štakori koji jedu jaja i mladunce) ili neizravno (npr. putem kompeticije za hranu) i umjetni uzgoj ugroženih vrsta, te njihovo puštanje u prirodu.

Od nacionalnog interesa je čuvati ornitološko bogatstvo naše Zemlje jer po tome smo posebni u čitavoj Europi. Bogata ornitofauna privlači i brojne turiste koji dolaze radi promatranja ptica svake godine. Bez ptica pjevice namnožili bi se štetni kukci od kojih bismo se teško obranili. Svake godine se troše milijuna kuna na masovno kemijsko uništavanje komaraca i njihovih ličinki. Uz komarce time se uništavaju i ptice pjevice koje se hrane otrovanim kukcima, pa i same bivaju otrovane. Zato je bolje sačuvati ptice pjevice jer one posve besplatno i bez velikih posljedica čine ono za što su nama ljudima potrebna velika financijska sredstva. Jednako su važne i grabljivice jer one također besplatno love miševе i štakore dok ljudi troše silna sredstva za deratizaciju. Definitivno se bolje u borbi protiv štetočina s pticama udružiti nego tolika silna sredstva u vjetar bacati. Uz Kopački rit, Lonjsko polje, Vransko jezero i Crnu Mlaku trebali bismo mi proglasiti još bar desetak područje gdje će se ptice neometano gnijezditi i zimovati. Šaranski ribnjaci neka se daju na korištenje ljudima, a močvare neka se prepuste pticama. Svaki bi grad trebao imati filter za pročišćavanje kanalizacija koja se ulijevaju u rijeku jer u čistim rijekama će biti više riba sa kojima će se naših močvarice moći hraniti, pa će njihov broj biti i veći. Isto tako trebalo bi ograničiti upotrebu pesticida i herbicida po kako ne bi došlo do neželjenih trovanja. Masovni i neselektivni lov trebalo bi se kažnjavati kao i hvatanje ptica na lijepak za kućne ljubimce. To zaista nije potrebno uz tolike kanarince i papige koje je moguće dobiti kroz uzgoj. Turisti koji pokazuju zanimanje za ptice bi trebali dolaziti na ornitološko promatranja, ne radi lova na

devize. I zato bi svaki pokušaj takvog lova trebalo kažnjavati sa više tisuća EURA, pa tko voli neka izvoli.

5. Literatura:

5.1. Knjige

1. Ognjev S. I., Fink Nikola, Zagreb 1956. : Zoologija kralježnjaka , pp 457-458 , 513-514 ,Školska knjiga,
2. Dolenc Zdravko, Dolenc Petra, Zagreb 2013. : Ugrožene i zaštićene ptice Hrvatske, pp 9-10 , Školska knjiga
3. Radović Dragan, Kralj Jelena, Tutiš Vesna, Čiković Davor, Zagreb 2013. : Crvena knjiga ugroženih vrsta ptica Hrvatske , pp 6 , Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja,
4. Badovinec Zvonimir, Zagreb 1990. : Prirodne znamenitosti Hrvatske, pp. 32, 54-55, 129, Školska knjiga, VI. Izdanje
5. Radović Dragan, Kralj Jelena, Tutiš Vesna, Radović Jasminka, Topić Ramona, Zagreb 2005. : Nacionalna ekološka mreža – važna područja za ptice u Hrvatskoj, pp 8, 12-13, Državni zavod za zaštitu prirode

5.2. Web stranice

1. www.enchantedlearning.com/subjects/birds
2. www.wikipedia.org/wiki/Ptice
3. www.biom.hr/strucna-i-znanstvena.../istrazivanje-i-zastita-ptica/
4. www.zastita-prirode-animalia.hr/?tema=fauna&baza=ptice&kat
5. www.bioteka.hr
6. www.enciklopedija.net
7. www.vusz.hr/Cms_Data/.../2011-3-24-4033751-natura2000-zp

6. Sažetak

Prema IUCN-u (Svjetskoj uniji za zaštitu prirode), od 9.998 poznatih vrsta ptica, 137 je potpuno izumrlo ili nestalo u prirodi (postoje samo jedinke u zatočeništvu), 192 vrste su kritično ugrožene, 362 vrste su ugrožene i 669 vrsta spada u kategoriju rizične. U Hrvatskoj je zabilježeno 375 vrsta ptica, od kojih se 231 vrsta u našoj zemlji redovito gnijezdi. Nažalost, zbog ljudskog djelovanja, veliki broj vrsta ptica u Hrvatskoj je ugrožen, tako da se čak 180 vrsta ptica (skoro 60%) nalazi u nekoj od kategorija ugroženosti u Crvenoj knjizi ugroženih vrsta ptica Hrvatske.

Glavni razlozi ugroženosti našeg ptičjeg svijeta : nestajanje vlažnih staništa (kao posljedica isušivanja velikih vlažnih područja), nestajanje močvara, uređivanje šuma i promjene vodnog režima, previše raširen lov i krivolov, suvremeni pristup poljoprivrednoj proizvodnji uz nestajanje tradicionalnog poljodjelstva i stočarstva, skupljanje ptičjih jaja i uzimanje mladih ptica iz gnijezda, sve češća rascjepkanost staništa.

Za očuvanje ptica treba: zaštititi staništa na kojima ptice gnijezde, hrane se, odmaraju tijekom migracije ili koriste za obitavanje odnosno zimovanje, omogućiti upravljanje staništem na održivi način koji ne šteti pticama, omogućiti donošenje i implementiranje zakona koji se odnose na zaštitu ptica, provoditi podizanje svijesti javnosti putem medija, pokrenuti obnavljanje zapuštenih i uništenih staništa koja mogu biti pogodna za ptice, provesti reintrodukciju i repopulaciju izumrlih vrsta odnosno ugroženih vrsta smanjene brojnosti, omogućiti povećanje brojnosti ugroženih vrsta ptica mjerama izravne zaštite populacija kroz kontrolu invazivnih vrsta koje mogu negativno utjecati na ptice, i umjetni uzgoj ugroženih vrsta, te njihovo puštanje u prirodu.

7. Summary

According to the IUCN (World Conservation Union), of the 9,998 known species of birds, 137 is completely extinct or disappeared in nature (there are only individuals in captivity), 192 species are critically endangered, 362 species are threatened and 669 species falls into the category risk. Croatia has recorded 375 species of birds, of which 231 species in our country regularly nest. Unfortunately, due to human activity, a large number of bird species in Croatia is endangered, so that even 180 bird species (almost 60%) is in a of threat categories in the Red Book of endangered species of Croatian birds.

The main threat to our bird life: the disappearance of wetland habitat (as a result of drying out of large wetlands) , vanishing wetlands, forest management and water regime changes, to widespread hunting and poaching, the modern approach to agricultural production with the disappearance of traditional agriculture and animal husbandry, collection of birds' eggs and Taking the young birds from the nest, more frequent fragmentation of habitats.

Bird conservation needs: to protect habitat on which the birds nest, feed, rest during migration or used to be inhabited or winter holidays, to manage the habitat in a sustainable manner that does not harm the birds, enable the adoption and implementation of laws relating to the protection of birds, implement raising public awareness through the media , start restoring abandoned and destroyed habitats that may be suitable for the birds spend the reintroduction and repopulation of extinct or endangered species reduced the number, allow an increase in the number of endangered species of birds direct measures to protect the population through the control of invasive species that could adversely affect the birds, and artificial breeding of endangered.